

АЗƏРБАЙҶАН

Азəрбајҝан Јазычылар Иттифакынын
ајлыг əдəби-бədии журнaлы

БУ НӨМРƏДƏ:

СƏМƏД ВУРГУНУН АНАДАН ОЛМАСЫНЫН 80 ИЛЛИМ
СУЛЕЙМАН РУСТƏМ — Унудулмаз (ше'р) 3

ДОСТЛУГ ДУҒУЛАРЫ:

К. ЈАШЕН — Бəјүк достуму, гардашымы хатырлајаркан; Ј. БУКОВ — Сəмəd (ше'р); Р. НƏМ-
ЗƏТОВ — С. Вургун һаггында ше'рләр (с. 4—6);
Л. ЕРАДЗЕ — Гəлх, јан вə јандыр...; М. НАГНИ-
БЕДА — С. Вургун һагылы; Н. ВƏЛИЈЕВ — Əдə-
би достлуғун изи илə (с. 50—55)

ЕЛЧИН — Əлимдəдир һələ гəлəм... 7

СƏНƏТКАР КӨЗҮ ИЛƏ:

М. АБДУЛЛАЈЕВ — Бəјүк шаирин илк порт-
рети; А. КƏРАЈБƏЛИ — Дəмəјə сөзүм чохдур;
Л. БƏДИРБƏЛИ — Унудулмаз күнләр; М. ЧƏ-
ФƏР — Мүтəфəккир сənəткар; Б. ВАҺАБЗАДƏ —
Һəмишə мүсəсир шəир (с. 22—34); Н. ТУРАБОВ —
Ону көрмəsəм дə; НƏЧƏФГУЛУ — Севимли об-
рəз (с. 66—68).

ЈАЗЫЛМАМЫШ СƏНИФƏЛƏР

АЈБƏНИЗ ВƏКИЛОВА — Əмрүмүн атамла кəч-
миш чəғлары 35

ШАИР ҺАГГЫНДА СӨЗ:

М. АРИФ — Вургунун əдəби-тəнғиди ирсин;
Н. ХƏЗРИ — Хошбəхт талəли сənəткар; Ф. АБ-
БАСОВ — «...Адына күвəнир еллəр»; Ф. МƏМ-
МƏДЛИ — Бу күнүн вə кələчəјини шəири (с. 45—
49).

ХАТИРƏЛƏР, ДУҒУЛАР:

И. МУСТАФАЈЕВ — Халғымызын бəјүк оғлу;
С. САЛМАНОВ — Ики Сəрвəн (с. 56—59); И. ИБ-
РАҺИМОВ — Фəхримиз; В. ВƏЛИЈЕВ — Илк вə
сон көрүш (с. 69—72).

ВАГИФ ЈУСИФЛИ — Јүз ил кəччəк... 60

ТЕЈМУР ƏНМƏДОВ — Бəјүк һəјəтын сəнифə-
лəрин 73

НƏСР

СЕЙФƏДДИН ДАҒЛЫ — Ширин дуз (роман,
сону) 76

ЕМИН МАҺМУДОВ — Иглим адəсы (повест) 153

ПОЕЗИЈА

АЗƏРОҒЛУ — Əмүр јолу (поема) 120

НҮСЕЙН АББАСЗАДƏ — «Портрет чыккылар»
силкəлəсиндən (сону) 132

ТӨНҒИД ВƏ ƏДƏБИЈАТШҮНАСЛЫҒ

ТОФИҒ МАҺМУД — Кəзəл ән'əнəлəри јашадаг 172

КИТАБЛАР, РƏ'ІЛƏР

В. ƏЈУБОВ — Романтик шаирин төдғиги;
Ј. АХУНДОВ — Көрмəли икғилабчы һаггында
роман; М. НҮШАВƏ — Сəминијет оlanda (с. 176—181).

САТИРА ВƏ ЈУМОР

МИХАИЛ ЗОШШЕНКО — Гəјд дəфтериндən 182

ҲИКМƏТ ЗИЯ — Гысə тəмсиллəр 188

КИТАБ РƏ'ИИ 190

10

ОКТАБР

1986

ТОФИГ МАҢМУД

КӨЗӘЛ ӘН'ӘНӘЛӘРИ ЈАШАДАГ*

Ј ЕТИШМӘКДӘ олан јени нәслин мә'нәви-әхлаги инкишафында, коммунизм руһунда тәрбиә едилмәсиндә ушаг вә кәңчләр әдәбијатынын ролу бөјүндүр. Бу сәһәдә чалышан һәр һансы јазычыны мүәллимә бәһзәтмәк олар. Лакин јазычынын аудиторијасы даһа кенишир, тәкчә бир мәктәби, бир синфи ыһатә еләмир, онун сәсини миллионлар ешидир...

Вахтилә унутулмаз әдипимиз Абдулла Шанг «Кичик вәтәндашлар тәрбијә едәк» адлы мәгаләсиндә ушаглар үчүн әсәрләрин азылығыны әдәбијатымыз үчүн кәсир һесап едирди. Бу күн исә әксинәдир, ушаг әдәбијаты мүәсир әдәбијатымызын ән мүһүм голларындан биридир. Мүәсир ушаг әдәбијаты көкләри, ән'әнәләри олан зәңкин бир әдәбијатдыр. С. Ә. Ширванини, Ә. Сабирин, А. Сәһәтин, С. С. Ахундовун, Р. Әфендијевин, Ф. Көчәрлинин, А. Шангин, М. Рзагулузәдәнин, М. Сәјидзәдәнин ушаглар үчүн јаздылары әсәрләр инди дә бөјүк марагла охунур.

Әввәлләр белә бир јанлыш тәсәввүр јаранмышды ки, куја ушаг әдәбијаты јохдур, зәиф инкишаф едир. Инди гәтијәтлә дәјә биләрин ки, һәмнин фикир нә гәдәр әсәссыз имиш, ушаг әдәбијаты һәмишә бизим әдәбијатын бир голу кими фаәлијәт көстәрмиш, кәңч нәслин тәрбијәсиндә мүһүм рол ојнамышдыр. Тәкчә сон дөрд-беш илин әдәби мәһсулларыны нәзәрән кечирсәк, кәрәчәјик ки, бу сәһәдә чох бөјүк ирәлиләјиш вар. Лакин ону дә гәјд едәк ки, ушаг әдәбијатына бәзән сојут мунасибәтин дә шаһиди олур.

Дөвр, заман дәјишб, инди ушаглар дә әввәлки ушаглар дејилләр. Бир нәчә дөфә, кинотеатрларда сәансдан әввәл ушагларла көрүшүшүк. Кинону көрмәјә һазырлашан ушаглар шә'р охумајын чәтиһилијини, јәгин ки, тәсәввүрә кәтирмәк мүмкүндүр. Ојур ки, «кинону чох севирсиниз, јохса шә'ри?» суалына олар хорла «шә'ри» дәјә чаваб верәндә һејрәтдә галмышыг. Һәтта бир дөфә «Пионер» кинотеатрында бир шаир достумузла бирликдә ушагларла сәс-сәсә вериб шә'р охумушук... Мәктәб ислаһаты илә алағәдәр һәјатла кечирилән тәдбирләр, техника тарәти, космосун көшфләри, мүәсир дөврүн сәјсәз-һесабыз информасиялары нәтичәсиндә ушагларымыз дә фикрән бөјүмүшләр. Инди олар һејрәтләндирмәк чох чәтидир.

Кәли, сон илләрдә јаранан ушаг вә јенијетмәләр әдәбијаты нүмунәләринә мурачиәт едәк, көрәк нәјимиз вар, нәјимиз јохдур! Мәһсулумуз болдур, һәм мәтбуатда, һәм дә нәшријатларда ушаглар вә кәңчләр үчүн истәнилән гәдәр бәдии әсәр чалдан чыхыб. Лакин, бунларын һамысы ејни сәвијәдә дејилдир.

Индики ушаг вә јенијетмәләр әдәбијатынын сөзчүлүкдән, дидактикадан, үмуми тәрбияүмдән узағлашмасы, өрәдичи маһијәтә малик конкрет, һәјати мөвзуларла уз тутмасы диггәти хүсусилә чәлб едир. Үмуми тәрәниүн азалдыг-ча кәспетиләј, тәбијиләј, һәјатиләј, әјялијә мејл артыр, мараг чохалыр. Бу чәһәт поэзия нүмунәләриндә даһа гәбарыгдыр. Јери кәлмийин гәјд едәк ки, тәрүбәлә-тәчүрәбәсә, чәнан-јаһлы әкәс шаирләр ушагларла анд шә'рләр јазмышлар. Бу шә'рләрин ән јахшыларында исә, или нөвбәдә, јухарыда дејдијимиз хүсусијәтләр — мөзмуи, форма әлванлығы, тәбијилик, һәјатилик һисси күчлүдүр.

Ана вә Вәтән һаггында сәјсәз-һесабыз шә'рләр јазылмышдыр. Анчаг ушагларла үмуми тәрәниүн шә'рләриндән даһа чох, конкрет, чәналы, һәјати ләвһәләр, енијәдләр ләзымдыр. Шаир Ыкмет Зиянын бир шә'риндә ушагың анаја бәсләјди мәнәббәт көрүн, нәчә тәбин, ширин нә сәмини алынымышдыр.

Ушаг бабасына, јанасына, атасына, гардашына, дајасына, библисини, әми-сини чох истәјир, чүнки оларын һәр бири ғыла мұхтәлиф һәдјјәләр перибләр,

Күлүн дејир һамыдан
Чох истәјир библин,
Кофетлә долдурдур
Биби онун чибини.

Тәбин бир суал мејдана чыхыр, бәс, Күлүн һамыдан чох нәми истәјир? Бу суала о, чаваб вермир, сусур, мүәлиф исә шә'ри белә биттир:

* Мәгалә мүәллифин Азәрбајҗан Јазычылар Иттифагында кечирилән јара-дычылаг мұнабирәсиндәки (апрел, 1996) мә'рузәсә әсәсиндә һазырланьб.

Елә бил көзләрини
Ғарасыны ахтарыр,
Күлкүнүн бахышлары
Анасыны ахтарыр.

Вәтән, торпаг, инсан, ғәһрәман, күл-чичәк, дағ-дәрә һаггында белә конкрет шә'рләрин јазылмасы јахшы һалдыр. Чүнки олар һәм гондармадан, сүн'илик-дән узагдыр, һәм јадда галыр, һәм дә ушаглар тәрәфиндән севиләр.

Мәммәд Аслан сырғакулүндән јазандә ону елә әјяни шәкилдә балача оху-чуларына тәғдим едир ки, бу күл һаггында ајдын тәсәввүр јараныр. Онун «Күл-хәтми», «Бөјүрткән» шә'рләри һаггында да ејни сөзләри демәк олар.

Јахуд Фикрәт Садығын Чыртдань бири рәсәдханәја апараркән, улдузлар аләминн кәстәрәркән она инанырыг. Чүнки бу нағыл-поемаһын сүжети, орадакы әһвалатлар, һәр шәјдән әввәл, һәјатла бағлыдыр.

Инди Вәтән һаггында јазылан башга бир шә'рә мұрачиәт едәк:

Вәтән дејәндә
Бајраг көрүрәм,
Чәкич көрүрәм,
Ораг көрүрәм,
Ораг дејәндә
Торпаг көрүрәм.

Иса Исмајылзәдәнин «Јелләнчәкә Јелләнән күләк» шә'рләр китабындан көтүрүлүш бу мисралар ушагларда Вәтән һаггында конкрет тәсәввүр јаратмаг бахымындан марағлы көрүнүр. Елдар Бахышын бу мисралары һаггында да һәм-нин фикри сөјләја биләрин:

Вәтән, —
Фәһлә јумруғу,
Бир чүт колхозчу әли,
Сабирин,
Нәриманын
Бақыдакы һејкәли

Мирварид Дилбазинин, Мәстан Әлијевин, Ханьмана Әлибәјлинин шә'рләри, поемалары да ушаглар тәрәфиндән мәнәббәтлә, марағла гаршыланыр. Мирварид Дилбазини Абшәрон ләвһәләри, Мәстан Әлијевин балача Күнәрә, Ханьмана Әлибәјлинин пионерләрә һәср етдији шә'рләр сон илләрин мәһсулу олса да, тәәсүфлә демәлијик ки, олар инди ушаглар үчүн нисбәтән аз јазырлар.

Сон беш илдә шаирләрән Тејмур Елчин, Ыкмет Зия, Ијлас Тапдыг, То-фиг Мүтәllibов, Мәммәд Намаз даһа мәһсулдар ишләмышләр. Оларын йәт-буғатда вә ајры-ајры китабларда чыхан шә'рләри, поемалары өз идеја-бәдии тәрәвәтилә диггәти чәлб едир. Тејмур Елчин ушагларда јүксәк вәтәнпәрвәрлик дуғулары ојадан шә'рләр јазырса, Ыкмет Зия вә Ијлас Тапдыг даһа чох јум-морлу јазылара мејл едирләр. Мәммәд Намаз лирик һиссләрлә долу шә'рләр јазыр.

Тејмур Елчинин сон китабларында балачалары тәмиз, нәчиб, хејрихә, мәрд, горхмаз руһда тәрбиә едән һиссләр, дуғулар әсәсдыр. Онун «Тоғрул бабаның нағыллары» китабыны исә мүәсир ушаг поэзијасынын наһијәти кими гүлмәт-ләндиририк. Бу китабақы һәр шә'р тәбиндир, сәмимидир, ушағы әлә ала бил-ир. Шаир шә'рин бүтүн формаларындан, имканларындан, мұхтәлиф бәдии ва-ситәләрдән истифадә јолу илә ушагларла мәналы, дәрин фикирләр, дуғулар ашылајыр. Тапмача ушаглары бир нөв әләндирмәк мәғсәдини күдүр, анчаг Тејмур Елчинин орижинал тапмачалары тәкчә бу чәрчивәдә галмыр, јахшы ба-јаты кими сәсләнир:

Јашар беш алма алды,
Бирини јолда салды,
Бирини мәнә верди,
Нечәси она галды?!

Азәрбајҗан, онун тарихи, тәбиәти, кәзалликләри, ғәһрамайлары, достлугу, бәјнаһмиләчилији, ингилаби ән'әнәләр ушаг вә јенијетмәләр поэзијасынын апа-рычы мөвзуларындандыр. Јусиф Бәсәнбәјин, Чәһанкир Мәммәдовун, Мобил Гу-лазәдәнин, Ајаз Вәфалынын, Ағасофанын, Әфлатун Чәфәрлинин, Рәфиг Зәканын, Гаҗа Көчәрлинин, Мир Сабирин, Һафиз Әлинин, Аслан Кәмәрлинин, Муса Әләк-бәрлинин бир чох шә'рләри, поемалары мәһз вәтәнпәрвәрлији, достлугу, ғәһрә-манлығы тәблиг едир, өзү дә бу шә'рләр риторик тә'сир бағышланыр.

Ушаг поэзијасынын сәһијәни чәһәтләриндән бири онун Азәрбајҗан халг әд-бијаты илә бағлы олмасыдыр. Бу сәһәдә јахшы нүмунәләримиз вардыр. Мәммәд Асланын, Ијлас Тапдығын, Тејмур Елчинин, Фикрәт Садығын, Зәһид Хәлинин халг әдәбијаты илә бағлы көзәл шә'рләрини хатырлатмаг кифәјәтдир. Мәммәд Исмајылын «Көч нәғмәләри», «Әмәк нәғмәләриндә халғымзын кечмиш адет-ән'әнәләри, әкин-бичилә бағлы мөрасимләри, көч гајғалары ушагларын аһла-җагы дилдә әкс олунуб:

Сон иллөрдө Бәхтияр Ваһабзаде, Габил, Чабир Новруз, Халил Рза, Нариман Хасанзаде, Рамиз Бейдар да ушаглар үчүн јени вә марагылы ше'рләр јазмышлар. Арзу едордик ки, онларын да чыхмышы мүтәмади олсун.

Бу саһадә кәңчләрин фаалијјати севиндиричидир. Аләмзәр Әлизаде, Рафиг Јусифоглу, Гашам Исазаде, Тоғиғ Мирза, Агаһафәр Хасанли, Әлсәскәр Әлиоглу, Әләмдар Гулузаде, Илһам Бахшыгүлү кими кәңчләрнин ше'рләринде ушаг психо-логикјасына бәләдлик дүјүлүр.

Көрүндүјү кими, ше'р болду, ушаг ше'ри јазан мүәллиф дә чохду, ачмаг бу боллуг ичиндә бир-биринә бәнзәјән фикирлар, кифадалар, сөзаләр, төсбир вә ситалары да диггәти чәлб едир: ше'рләрнин чоху куклалар кими бир-биринә бәнзәјир. Ушагларын дәчәллийи, тәбиәт һадисәләрин илә әләгәдәр сәдәләвһ суаллары, балачалыгы, дил ачмагы, севинчи, ата-анаја көмәји, агаг әкмәси, куклара гуллуғ етмәси, ағыллы, камаллы олмасы, јашхы дәрәс охумасы илә бағлы на гәдәр ше'р јазмаг олар! Чохунда да ејни фикир, ејни мәтләб. Мәкәр ушаг әдәбијјатынын мөвзулары елә булардыр? Кечән гурултајларын бириндә көркәмли алнимиз Мәмәд Чәфәр ушаг әдәбијјаты һаггында мәрүзә едоркән, агагчәлән һаггында кукли миғдарда ше'р јазылдыгыны тәғид етмишди. Фикирләшдик ки, бу тәғиддән сонра мүәллифләр: һеч олмаса, агагчәләни сәнит бурахаңлар, Јох, бәлә олмәди, тәсәввүр един ки, сонракы иллөрдә дә агагчәлән һаггында әввәлки ше'рләрә бәнзәјән на гәдәр ше'р мейдана чыхды. Бу, нәјә вә кимә јазмышдыр? Инди сизә «дәчәл» вә «балача» сөзү илә әләгәдәр ајры-ајры мүәллифләрнин ајры-ајры ше'рләриндән мисралар тәғдим етмәк истәјирик. «Дәчәл бир оғлан гуша даш атды», «Јаман шулугду бу Турал бала, Евдә ешикдә дәчәлди Турал», «Кичик бачымын ади Севинчидир, бир аз күсәјән, бир аз надинчидир», «Балбалача олгуну бу сәһәр деди аны», «Балача Илгар, Балача Елчин», «Мән әввәл кукла идим, бојум да балбалача», «Балача дејиләм мән, бејүк оғлан олмушам», «Бир балача гызам мән, мән Ајкуләм, Ајкуләм, Дағда балача, гәшәң гызам мән», «Балача Елчин деди: Бир балача достум вар», «Балача Ајдын әлиндә чәјдән», «Балбалача ушагдыр, амаја јаман гәчагдыр», «Агламаг нәдир билмәз бизим балача Сәһәр», «Демәјин ки кичикдир бизим мейрибан Күшән», вә саир. Инди илә јашла әләгәдәр мисралары мисал чәкәк: «Мән сорудуңм Лејладан, сәнин кечә јашын вар?», «Онун үч јашы, бунун беш јашы», «Таныш олун бу гызла, дөрд јашы вар Ајтәнин», «Бу балача Елшәдин һәлә јохду беш јашы», «Бах, Фәридон үччә јашы вар», «Адиләјәм мән, алты јашым вар», «Чәһан нәһәси деди: Хәтирә, беш јашын вар», «Онун алты јашы вар, һәлә јашы лап аздыр» вә саир. Көрүндүјү кими, риторикадан, сөзчүкүдән, бош тәрәнуиддән һәлә там узатлашмамышыг, Отузучу илларын примитив ше'рләринә бәнзәјән јазылара мүасир дөврдә, 1986-чы илдә раст кәләндә һејрогләнмәмәк олмур. «Гара булуд бизи көркәк дағлылар, дүшәмизиниз гәчә-гәчә бағырдыр», Јахүд, «Донгулдананда ајы, Әлиш тулланды чәһә» — кими мисралар тәәсүф дөғүрүр. Ушаг вә кәңчләр поезијасыны чап үчүн табыгдан чыхан «Һәвәскәр шаирләрдән» томизломан вә гурумаг лазымдыр.

Ушаглар вә Јенијетмәләр үчүн Јарадылан нәср әсәрләри арасында охучуларын марагына сәбәб олан, һүсн-рәғбәтјини газанан һекајәләр, повестләр, нағыллар аз дејил. Бу әсәрләрдә мүасир ушагларын, Јенијетмәләрнин һајаты, хәјаллары, арзулары, әмәлләри өз әксини тапмышдыр. Әввәлки илләрә нисбәтән бу нәсрлә мәвзу даирәсини кенишләнмәсини, һәјатдан кәләң чаллы лиризмни күчләнмәсини хуәсуи гәјд етмәк истәрдик. Буларла Јанашы, октябрјатларын, пионерларын да һәјатјында бир сыра әсәрләрин мейдана чыхмасыны мүсбәт һал һесаб едирик.

Фуад Тарывердијев вә Рәһна Шыһамирова ән чох октябрјатларын һәјатјыдан бәһс едән һекајәләр јазырлар. Әһраһ Әһраховун Јарадылыгында икә пионерларын һајаты әкс олунур. Бу мәһнада «Ләләләр апрелдә ачыр», «Јахшыларын дүнијасы» китабларыны мүвәффиғәтји һесаб етмәк олар. Хәлидә Басилованын вә Әләвијјә Бабајеванын бир сыра һекајәләриндә икә ади, сәдә әһвалатларын тәсвири әсәсдир. Әизә Әһмадованын мөвзу даирәси даһа чох бир мәсәлә әтрафында доланыр. Тәбиәт!

Елчинин «Күнај», Јалчынын, Никар, бир дә бир Сәлим» китабында, һәмчинин журналларда чыхан һекајәләриндә ушаг дүнијасынын романтикасы дүјүлүр. Бу романтика күндәлик һәјат гағайлары илә вәһдәтдә вәрилдји үчүн тәбиәт вә чәллылар. Хуәсидә, «Һуамајын јухусу» һекајәси ширин тәһкијәси, һәјатилији вә ушаг дүјүләринин тәбијилији илә диггәти чәлб едир.

Күләһсәјн Күләһсәјноғлу әсәсин мәнсур ше'рләр мүәллифи кими мәшһүрдүр. Лакин онун ушаглар үчүн јаздыгы бир чох һекајәләр дә уғрулду. Јазычынын сон илләрдә чәп етирдји «Баламирзини нәвәләри» вә «Достлуг үчүн» һекајәләри буна мисал ола биләр.

Нариман Сүләјманов да сон илләрдә мәнсулдар ишләмиш, чохлу һекајә вә повест гәләмә алмышдыр. Кәнд ушагларыннын һәјатыны көзәл билән, елә оңлардан јазан Н. Сүләјманов тәбиәт дә унутмур. «Гырыммыз мунгучлу меш», «Дағлар марала галды», «Лејләр кечә үчмүр», «Мешә јолунда», «Тут ағачы», «Ушаг үрөји» һекајәләриндә көзәл тәбиәт доһаләри тәғдим едир. Бу бахымдан онун бәзи һекајәләри мәнсур ше'р кими сәсләтир. Мәсәлән, «Јасәмәң», «Күләдәм», «Дәмчәң» вә с.

Һүсәјн Аббасзадеһин «Нәркизлә Никарын нағыллары» китабы сон илларын мәнсулду. Бу һекајәләрдә јазычы сәнки һеч нәји ујдурмамыш, Норкизлә Никарын башына кәләң һәјат һадисәләрини гәләмә алмышдыр. Һадисәләр, әһвалатлар шәһәрлә, районла, баба, нәнә илә, тәбиәтлә, гушларла, дәннәлә, мүхтәлиф ушагларла әләгәрдидир. Ушаг әдәбијјаты саһәсиндә Һүсәјн Аббасзадеһин зәңкин төчрүбәси вардыр, бу төчрүбәһин нәтичәсидир ки, бәлә марагылы бир китаб јаранмышдыр.

Јенијетмәләр, кәңчләр һаггында Гылым Илкин, Салам Гәдирааде, Анар, Әһрам Әлисин, Мәсүд вә Рүстәм Ибраһимбәјов гардашлары, Иси Мәлихзаде, Сабир Азәри, Чәмил Әлибәјов, Әһир Мустафајев, Сәјран Сәхават, Мөвдуд Сүләјманлы, Таһир Һүсәјнов, Мөммәд Оруч да марагылы һекајәләр, повестләр јазмышлар. Әләвијјә Бабајеванын «Нардасан, дост, һарда» романында атасыз галмыш он ики јашлы Илгарын тәлејиндән сөз ачылыр. Ушағын тәлеји уғрундасы мубаризә романдакы дикәр һадисәләрә үзәи сүрәтдә бағлыдыр. Нариман Сүләјманов «Әсас үрәкдир» китабындакы үч пәчәстәндә икә Јенијетмәләрнин һәјатыны, арзусуну, ишини кестәрмәјә, дахили, мә'нәви әләминә нүғүз етмәјә наһл олмушдыр.

Бу әсәрләр марагылы композисијасы, сүжәт хәтти, ширин тәһкијәси бахымындан да уғрулду. Мәрһум Јазычы Шаһил Хуршудун «Дәлихәл» повести да охучулар тәрәфиндән рәғбәтлә гаршыланыб. Бу әсәрдә орта мәктәбин ахырын чә синиф шакирдләрнин марағ дүнијасы, илк севкиләри, достлуг һиссләри, пешәјә, әһмәтә мүнасибәти тәсбир олунмушдыр.

Әизә Әһмадованын «Дама Јашајан Карслонла бачада Јашајан Дамдабачанын мәчәрәләри» романыны чыхмаг шәртілә сон илләр балачалар үчүн ири һәмчли сырф ушаг әсәрләримиз, демәк олар ки, јох иди. Романда тәсбир олунан һадисәләр вә әһвалатлар марагылы тә'сир бағышлайыр.

Мөммәд Асланын «Дурналар ләләк салыр» китабында әфсанәләр, нағыллар, сәнәдди һекајәләр топланмышдыр. Бу әсәрләрдә мүәллиф балача гәһрәманлардан, тәбиәтнән мөчүзәләриндән, ајры-ајры икид адамларын шүвәттиндән, мәрдијиндән, халғ һәјатынын сәһрли әһвалатларындан сәһиәт ачыр. Әли Сәмәдовун «Сәһрли халча», «Һәрәнин бир улдузу вар», Телман Гарабағлынын «Тәһлүкә совушду» китабларындакы нағыллар да охунағлыдыр, балача охучуларын аңлајагы сәвијәдәдир. Икә Һүмәтовун, Сүләјман Вәлијевин, Фуад Тарывердијевин, Телман Гарабағлынын, Ағәддин Мансурзадеһин, Рафиг Саваланын, Ајдын Абдуллајевин, Елчин Мәһрәлијевин, Әлиаға Јасинзадеһин ушаглар үчүн гәләмә алдығлары һекајә вә повестләр охучулар тәрәфиндән әсәсин јашхы гаршыланмышдыр. Тәәсүфф ки, ушаг нәсринин сыралары о гәдәр дә сых дејилдир, сон илләрдә нәсрә кәләң исте'дадлы бир кәңчи адыны чәкә билмәрик.

Бурада ушаг әдәбијјаты илә бағлы дикәр гағайлардан да сөз ачмаг олар. Мүасир мәктәбин бир сыра чидди проблемләрнин әдәбијјатымызда әкс олунмасы һәммыны наһаһәт етмәлидир. Нәдәнсә, јазычыларымыз инди мәктәб мөвзусуна аз мурачәт едирләр. Мүәллимләрин марагылы һәјаты көзәл әсәрләрә мөвзу ола биләр.

Ушаглар елми-фантастик әдәбијјаты чох севирләр. Бу саһәдә вахтла мәнсулдар чалышан Емиш Маһмудовун вә Наһим Абдуллајевин инди «сүсмәләри» бизи наһаһәт едир.

Ушаглар үчүн јазан мүәллифләр инди даһа чидди, даһа мүнһүм мәсәләләр наһаһәт етмәлидир. Ахы, нә вахта гәдәр шәблона чеврилән ејни мөвзулардан Јазмаг олар?! Өтәри, тә'сирсиз, әһәмијјәтсиз, хырда вә чылыз мөвзулардан... Бәс ушагларымызын, Јенијетмәләрнин зәңкин вә мүрәккәб һәјатынын тәсвирләри һәмчли? Кәндләрдә, гәсәбәләрдә Јашајан ушаглар, тинкитиләрдә, заводларда, фабрикләрдә чалышан Јенијетмәләр нә вахт әдәбијјатымызын гәһрәманына чевриләчәкләр? Нигиләб гәһрәманлар, Бөјүк Вәтән мүнәрибәси икидиләр, тарихи шәхсијјәтләр һаггында нумунәви бәдин әсәрләр аздыр. Техникә-пешә мәктәбләриндә охујан шакирдләрнин һәјатындан Јазылан әсәрләр дә кифәјәт гәдәр дејил.

Ушаглар вә кәңчләр үчүн Јарадылан драм әсәрләри, кинофильмлар барадә дә килејлијик. Бир-ики Јашхы әсәрлә кифәјәтләнмәк олмәз. Бу саһәдә мүәјјән чалышма Јаратмаг лазымдыр. Хуәсидә, Абдулла Шаһи адына Кукла Театрында. Ушаг китабларымызын Москва шәһријјатларында чалышын вәзијјәт дә Јахшы дејилдир. Ушаг-кәңчләр әдәбијјатынын инкишафы үчүн һәмчли әл-әлә вәриб чалышмалыдыр.

* * *

...Унудулмаз шаиримиз Сәмәд Вүрғун «Балаларымыз үчүн көзәл әсәрләр Јарадаг» адыла мәғаләсиндә јазырды: «Ушаг үчүн јазылмыш һәр бир әсәрин әсәсиндә мә'на көзәлији Јашамалыдыр. Мә'насы дајаз, гајә вә мәғсәди ајдын олмайаң, оторки һиссләр вә тә'сирләр тәрәнуүн әдә әсәрләр ушағын һафизәсиндә аһи бир гығалычым кими парлајыб сәһүр. Дәдијимиз мә'на көзәлији һәгигәтлә нәфәс алмалыдыр».

Гырх ил әввәл дејилдјинә бахмајараг, бу фикирләр өз һагигәтјини итпә-мәшидир. Һәлә дә һеч бир мөзмунә хидмәт етмәјән ушаг ше'рлери, һекајә вә повестләр, пјесләр Јараныр, Лакин тәбиәтдир ки, бәлә әсәрләр тәдә унудулар, Јаддашлардан сәһиләр. «Һәгигәтлә нәфәс алаң», һәјатымызын ән мүнһүм һадисәләриндән сөз аһи әсәрләр икә һәмчли Јашајачагдыр...